

Gor Martirosyan*

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

WYBRANE ASPEKTY ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI ORMIAN W POLSCE

Streszczenie

Koniec XX i początek XXI wieku charakteryzują się rozwojem procesów migracyjnych. Jednym z celów migracji jest poprawa warunków życia. Ormianie charakteryzują się skłonnością do migracji, wykazując jednocześnie wysoki poziom przedsiębiorczości. Celem opracowania jest przedstawienie aspektów innowacyjności w przedsiębiorczości Ormian i czynników wpływających na decyzję o migracji i samozatrudnieniu. Rys teoretyczny został opracowany na podstawie analizy literatury naukowej, część empiryczna na podstawie badań wywiadów kwestionariuszowych przeprowadzonych na próbie 101 przedsiębiorców Ormian. Analiza badań pozwoliła stwierdzić, że Ormianie charakteryzują się stosunkowo wysoką skłonnością do przedsiębiorczości, a podstawowymi czynnikami decydującymi o migracji są problemy ekonomiczne. Badania wskazały, że innowacją imigrantów ormiańskich było znalezienie rynku polskiego jako nowego rynku zbytu i wprowadzenie nowych towarów.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, migracja, imigrant, innowacja, Ormianie

Wprowadzenie

Jedną z charakterystycznych cech Europy końca XX i początku XXI wieku są nasilające się procesy migracyjne. Kierunkiem przemieszczania się zarówno pojedynczych osób, jak i całych grup społecznych są różne państwa europejskie, w tym Polska.

---

* E-mail: gormartiros@yahoo.com

Według danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w Polsce w 2017 roku liczba zezwoleń na pracę dla cudzoziemców ze wszystkich państw trzecich (spoza UE) wzrosła o prawie 100% w porównaniu do 2016 roku, a oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom o prawie 40%. Na koniec 2017 roku według szacunkowych danych pracodawcom zostało wydanych około 250 tys. zezwoleń na pracę dla cudzoziemców pochodzących z państw trzecich. W 2017 roku powiatowe urzędy pracy zarejestrowały około 1,8 mln oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom dla około 1,1 mln cudzoziemców z sześciu państw. Około 85% zezwoleń na pracę i 95% oświadczeń trafia do obywateli Ukrainy, na kolejnych miejscach znajdują się obywatele Białorusi, Mołdawii, Indii, Nepalu, Turcji, Armenii, Chin i Wietnamu (Gazeta Prawna.pl, 2018).

W Polsce do szczególnie aktywnych grup etnicznych zalicza się Ukraińców, Wietnamczyków oraz Chińczyków. Dużą aktywnością charakteryzują się również mniej liczebne społeczności, ale ich działalność, ze względu na skalę, nie jest przedmiotem zainteresowań mediów. W szczególności na uwagę zasługują Ormianie, których przedsiębiorczość w Polsce zaczęła się już w XIV–XV wieku (Nowak, Martirosyan, 2017, s. 299). Ważne są również kolejne fale migracyjne, zarówno te z końca XX wieku, jak i te, które mają charakter współczesny. Badania wskazują, że podstawowym celem migracji grup Ormian, którzy przybyli do Polski po 1988 roku, są cele zarobkowe. Wychodząc z powyższych założeń i biorąc pod uwagę wielkość grupy etnicznej Ormian zamieszkującej Polskę, za cel opracowania przyjęto przedstawienie w aspekcie poznawczym podstawowych informacji o przedsiębiorczych postawach ludności Armenii w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem czynników wpływających na decyzję o migracji i uruchomieniu własnej działalności gospodarczej.

1. Teoretyczne aspekty innowacji

Dynamiczne i chaotyczne środowisko funkcjonowania przedsiębiorstw oraz ciągle zmiany zarówno o charakterze wewnętrznym, jak i zewnętrznym spowodowały, że coraz więcej podmiotów poszukuje drogi rozwoju opartej na innowacjach. W niektórych kręgach uważa się wręcz, że są one podstawą w dążeniu do sukcesu.

Należy jednak podkreślić, że w literaturze brak jest konsensusu co do pojęcia i definicji innowacji. W najprostszym ujęciu innowacja jest rozumiana jako zmiana, nowość w postaci nowego produktu, nowej usługi, nowej technologii, nowych metod zarządzania itp.

Joseph Schumpeter zaczął wiązać przedsiębiorstwo z przedsiębiorczością oraz innowacyjnością. Przez pojęcie innowacji autor zaczął rozumieć wszelkie możliwe zmiany w produkcji i dystrybucji towarów. W szczególności podkreślał, że innowacje to:

- wprowadzenie na rynek zupełnie nowego produktu lub usługi, zmiana produktu istniejącego, który zwiększa jego jakość i użyteczność;
- wprowadzenie nowej metody produkcji, może to być metoda oparta na nowych odkryciach i wynalazkach oraz ulepszenie oparte na istniejącej wiedzy;
- implementacja nowoczesnych technologii;
- znalezienie i rozwój nowych rynków zbytu;
- wykorzystanie nowych surowców lub podzespołów;
- nowe formy organizacji firmy zarówno wewnątrz, jak i pomiędzy firmami.

Schumpeter wyodrębnił również trzy fazy zachodzące w procesie zmian. Pierwsza dotyczy pomysłu, druga związana jest z wprowadzeniem, a trzecia z rozpowszechnieniem.

Prezentowana definicja wskazuje bardzo szerokie spektrum możliwych obszarów innowacji, obejmujące zasięgiem wiele dziedzin funkcjonowania przedsiębiorstwa (Nowak, 2010, s. 87). Nieco inne poglądy prezentuje Peter Drucker, który uważa, że innowacja jest szczególnym narzędziem przedsiębiorców, za pomocą którego ze zmiany czynią oni okazję do podjęcia nowej działalności gospodarczej lub świadczenia nowych usług. Zdaniem autora, innowacja przenika wszystkie fazy biznesu i wszystkie jego funkcje, może się pojawić w projekcie, produkcji, technice marketingu, a także w cenie, usłudze dla klienta, organizacji i metodach zarządzania (Drucker, 2005, s. 75). W podobnym tonie innowacje traktowane są przez podręcznik Oslo Manual (OECD, 2005, s. 46), w którym podano, że jest to wdrażanie nowych lub znacząco udoskonalonych produktów (wyrobów lub usług) bądź procesów, nowych metod marketingowych, nowych metod organizacyjnych w praktyce biznesu, nowej organizacji pracy lub zewnętrznych relacji. Należy również podkreślić, że o skłonności innowacyjnej decyduje wiele czynników. Przykładowo Nowak (2018) wskazuje, że na innowacyjność w dużym stopniu wpływają procesy współpracy i współdziałania między przedsiębiorstwami.

2. Innowacyjność Ormian – wybrane przykłady

Migracja w celu poprawy warunków życia nie jest zadaniem prostym ani łatwym. Poszukując pracy w nowym kraju, imigrant spotyka się z licznymi barierami, takimi jak problemy językowe, brak odpowiedniej kwalifikacji w nowym kraju, brak zezwolenia na pracę. W rezultacie często imigranci poszukują własnych dróg rozwoju, przede wszystkim poprzez tworzenie firm i samozatrudnienie. Należy również wskazać na pozytywne aspekty. W szczególności w porównaniu z rodzimymi obywatelami kraju goszczącego imigrant ma przewagę w sensie doświadczenia międzykulturowego, która pozwala szacunkowo szybko i łatwo rozpoznać nowe szanse biznesowe. Mówiąc inaczej – imigrant może szybciej zauważyć brak jakiegoś produktu, usługi, technologii, metody w organizowaniu jakiegokolwiek procesu, z którym miał on do czynienia w swoim kraju, co powoduje, że szybciej może wdrożyć określone rozwiązanie i wykorzystać je w drodze do sukcesu (Vandor, Franke, 2016).

Badania przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych pokazują, że imigranci prawie dwa razy częściej stają się przedsiębiorcami niż rodzimi obywatele. Należy podkreślić, że w USA 27,5% przedsiębiorców to imigranci. Podobnie około jednej czwartej wszystkich firm technologicznych i inżynierskich, które rozpoczęły działalność w USA w latach 2006–2012, miały co najmniej jednego współzałożyciela imigranta (Vandor, Franke, 2016). Można zauważyć podobny stan rzeczy również w innych krajach. Dane z 2012 roku Global Entrepreneurship Monitor (GEM, 2012) wykazały, że w większości z 69 badanych krajów aktywność gospodarcza wśród imigrantów jest wyższa niż wśród rodzimych obywateli.

W tym kontekście należy podkreślić, że Ormianie stanowią aktywną część społeczności imigrantów w wielu państwach, wykazując się jednocześnie ponadprzeciętną przedsiębiorczością i innowacyjnością. Chcąc przybliżyć czytelnikowi działalność tej grupy etnicznej, w niniejszym punkcie przedstawiono wybrane aspekty dotyczące wynalazków i usprawnień, których inicjatorami byli ormiańscy imigranci.

Ignacy Łukasiewicz (1822–1882) urodził się w Zadusznikach (powiat mielecki) w rodzinie pochodzenia ormiańskiego. Polski farmaceuta i przedsiębiorca, wynalazca lampy naftowej, pionier przemysłu naftowego w Europie. Projektant pierwszego modelu lampy naftowej. Autor patentu na rafinację ropy naftowej, założyciel pierwszej na ziemiach polskich kopalni ropy naftowej. Założyciel destylarni ropy naftowej w Ulaszowicach.

Emik Avakian (1923–2013) był amerykańskim wynalazcą ormiańskiego pochodzenia, właścicielem licznych patentów, w tym aparatu oddechowego, mechanizmu

ułatwiającego umieszczanie wózków inwalidzkich w samochodach oraz samoobsługowego koła-roboty, które umożliwia przekształcenie ręcznych wózków inwalidzkich w mechaniczne.

Firma Zildjian jest amerykańskim producentem talerzy perkusyjnych, założona w Konstantynopolu przez Ormianina Avedisa Zildjiana w XVII wieku. Mając prawie 400 lat, Zildjian jest jedną z najstarszych firm na świecie. Zildjian sprzedaje także akcesoria związane z bębnami, takie jak pałki perkusyjne i nośniki talerzy. Jest to największy producent talerzy perkusyjnych na świecie.

Ormianin Aleksander Kemurdzian (1921–2003) był radzieckim projektantem, założycielem naukowej szkoły inżynierii transportu kosmicznego, twórcą pierwszych piechurów planetarnych i „Łunochodu”.

Na uwagę zasługują również współcześni Ormianie. Na przykład Alexis Kerry Ohanian (ur. 1983) jest amerykańskim przedsiębiorcą internetowym i inwestorem, współzałożycielem i dyrektorem wykonawczym portalu Reddit. W 2012 roku magazyn „Forbes” nazwał go Burmistrzem Internetu. W latach 2011 i 2012 Ohanian znalazł się na liście Forbesa „30 poniżej 30” jako ważna postać w branży technologicznej. W 2013 roku Ohanian i Erik Martin (współpracownik) zostali uznani za mistrzów innowacji według Wired 20th Anniversary. W 2016 roku Ohanian został uznany przez Fast Company za jednego z najbardziej twórczych ludzi w biznesie.

3. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości Ormian w Polsce

Początki Ormian na ziemiach polskich sięgają XIV wieku. Zajęcie Rusi Halickiej i Włodzimierskiej przez króla Kazimierza Wielkiego w latach 1340–1366 przesunęło granice państwa polskiego na południowy wschód i mieszkający na tych terenach Ormianie znaleźli się na terenie należącym do Polski. Źródłem bogactwa Ormian w Polsce było rzemiosło oraz handel, który łączył Mołdawię, Wołoszczyznę, Turcję (z Egiptem), Persję oraz Indie i Moskwę z ośrodkami handlowymi Polski. Rynki wschodnie były dla Ormian z Polski łatwe w eksploatacji z uwagi na kwalifikacje językowe oraz rozbudowane koneksje rodzinno-etniczne. Szczególnie zajmowali się obrabianiem skór i złotnictwem. Na rzeczy produkowane przez Ormian było zapotrzebowanie nie tylko w Polsce, lecz także na Litwie i w innych krajach. Rozwój złotnictwa w południowo-wschodniej Polsce był ściśle związany z tą grupą etniczną. W połowie XVII wieku ponad połowa złotników pracujących w Polsce była Ormianami (Hovhannisyan, 2009). Siedemnastowieczny podróżnik Symeon z Zamościa wyli-

czył piętnaście rzemiosł, którymi zajmowali się głównie Ormianie (Lehatsi, 1936, s. 168). Współpracując ze wschodnimi krajami, kupcy z Armenii sprowadzali do Polski dywany, farby, aksamit, przyprawy, broń, drogie kamienie, kosmetyki, suszone owoce, wina, bydło, konie. Ponieważ towary sprowadzali Ormianie, były często nazywane towarami ormiańskimi. Jak pisze Zakrzewska-Dubasowa (1982, s. 25–30, 52–53), ormiańscy kupcy przywozili różne towary z najróżniejszych krajów, które potem Polacy i Niemcy rozprowadzali po całym królestwie i w sąsiednich krajach.

W XVI wieku Ormianie otrzymali zezwolenie na warzenie piwa, gorzałki, sycenie miodów (Hovhannisyan, 1977, s. 175–175). W 1505 roku Aleksander Jagiellończyk, a następnie w 1509 roku Zygmunt I Stary obniżyli podatek płacony przez ormiańskich handlarzy, a w 1524 roku całkowicie zakazano pobierania od nich podatków. W 1578 roku Stefan Batory przyznał Ormianom te same przywileje, które mieli kupcy katolicy.

Ormianie zajmowali się również działalnością finansową. We Lwowie od połowy XVI wieku istniały kasy pożyczkowe. Ideę tę przenieśli na grunt lwowski Ormianie. W 1788 roku połączono cztery banki w jedną wspólną instytucję, która przywilejem cesarskim otrzymała status organizacji publicznej, co uprawniało do pobierania 10% prowizji, a nie jak dotąd 5%. Odtąd połączone banki udzielały kredytów pod jedną nazwą: Mons Pius (Bohdan, 1928).

4. Determinanty migracji Ormian do Polski – wyniki badań

Jednym z celów, którego realizacji podjęto się w niniejszym artykule, było przedstawienie wyników badań dotyczących determinant przedsiębiorczości ormiańskich imigrantów w Polsce. Sformułowano także następującą hipotezę badawczo-poznawczą: Diaspora ormiańska ma znaczący wpływ na pozyskiwanie informacji wpływających na decyzje o migracji, na zakładanie nowych firm oraz na decyzje o wyborze rodzaju działalności. Badanie przeprowadzono od lutego do lipca 2018 roku. Kierowane było do osób, które są Ormianami, prowadzą własną działalność gospodarczą i migrowały do Polski po 1988 roku. Jako metodę badawczą wykorzystano wywiad kwestionariuszowy. Respondentów wybrano metodą kuli śnieżkowej. Wszystkie wywiady były przeprowadzone bezpośrednio przez autora, zarówno w języku polskim, jak i ormiańskim, zwłaszcza w sytuacjach, w których respondent prosił o wyjaśnienie niektórych pytań lub niektórych terminów ekonomicznych.

W badaniach uczestniczyło 101 osób (75 mężczyzn i 26 kobiet, średni wiek – 46 lat) z takich miast, jak Bydgoszcz, Dęblin, Gdańsk, Gdynia, Gliwice, Katowice,

Kielce, Koszalin, Kraków, Lublin, Łódź, Pruszcz Gdański, Szczecin, Warszawa, Wejherowo, Wrocław.

Próbując określić determinanty migracji Ormian do Polski, respondentów poproszono o odpowiedź na pytanie, w którym do wyboru były zmienne. Wyniki przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Czynniki wpływające na decyzję o migracji

Wyszczególnienie	Duży wpływ	Mały wpływ	Nieznaczący wpływ	W ogóle nie miało wpływu	Trudno powiedzieć
Ekonomiczne – zmiana miejsca pobytu ze względu na chęć poprawienia warunków życiowych	83	15	–	2	1
Polityczne – migracja w wyniku wojny, ucisku władz, zmian granic politycznych, powstania nowego państwa	9	29	20	42	1
Religijne – migracja z powodu prześladowań religijnych	–	–	–	101	–
Społeczne – migracja ze względu na chęć zmiany środowiska społecznego	5	3	3	90	–
Społeczne – pozytywna informacja na temat możliwości pracy i pozyskania środków finansowych w Polsce od Ormian już pracujących na polskim rynku	50	13	7	31	–
Rodzinne – zmiana miejsca zamieszkania na skutek łączenia rodzin, zawierania małżeństw	22	3	3	73	–
Społeczne – możliwość przyjazdu do Polski bez wiz (do 1997 r.)	41	23	4	33	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Odpowiedzi uzyskane w trakcie badania pozwoliły stwierdzić, że decydującą rolę w wyborze Polski jako kraju migracji odgrywały czynniki ekonomiczne. W tym wyborze ważnym elementem była także pozytywna informacja na temat możliwości pracy i pozyskania środków finansowych w Polsce od Ormian już pracujących w tym kraju. Stosunkowo duże znaczenie nadano czynnikowi określonym jako „rodzinny”. Wielu migrantów zdecydowało się na zmianę miejsca zamieszkania i pracy, chcąc być bliżej rodziny. Dotyczy to przede wszystkim tych rodzin, które musiały się rozdzielić we wcześniejszych latach. Ten czynnik uznało za ważny 21,8% badanych. Przyjazdowi Ormian do Polski sprzyjał również brak wymogu posiadania wizy. Opcja ta została zaznaczona przez 40,6% badanych.

Takie czynniki, jak migracja ze względu na chęć zmiany środowiska społecznego czy czynnik religijny, miały stosunkowo słaby wpływ na decyzje o migracji. W warunkach konfliktu zbrojnego w Armenii rolę odgrywały też czynniki polityczne, wskazane przez dziewięciu respondentów (8,9%).

Kolejnym problemem badawczym, na który starano się znaleźć odpowiedź w prowadzonym badaniu, były kwestie związane z czynnikami decydującymi o rozpoczęciu działalności gospodarczej. W ramach problemu zidentyfikowano 21 czynników opisujących omawiany aspekt (tab. 2).

Tabela 2. Czynniki wpływające na decyzje o podjęciu działalności gospodarczej

Wyszczególnienie	Duży wpływ	Mały wpływ	Nieznaczący wpływ	W ogóle nie miało wpływu	Trudno powiedzieć
Uzyskanie prawa do pobytu w Polsce	27	15	9	50	–
Nieznajomość języka polskiego	32	25	9	35	–
Brak wiedzy na temat rynku pracy	41	23	2	34	1
Brak innych możliwości	39	24	3	33	2
Brak odpowiednich kwalifikacji do pracy na etacie	18	29	7	46	1
Prowadzenie przez większość znajomych Ormian działalności gospodarczej	40	24	9	28	–
Brak środków na utrzymanie	29	35	9	28	–
Utrata dotychczasowej pracy z powodu zmiany miejsca zamieszkania	8	21	5	67	–
Sprzyjające okoliczności na rynku	56	40	3	2	–
Sprzyjające uwarunkowanie prawne dla przedsiębiorczości	48	45	4	3	1
Niechęć do pracy na etacie	51	35	7	8	–
Ciekawość	64	33	1	3	–
Potrzeba sprawdzenia się w biznesie	64	32	1	4	–
Potrzeba samodzielności	81	15	3	2	–
Wewnętrzna potrzeba działania	95	4	–	2	–
Skłonność do ryzyka	27	64	5	5	–
Potrzeba godziwych zarobków	93	8	–	–	–
Pewność, że przedsiębiorczość to działalność dająca w największym stopniu zyski proporcjonalne do włożonych wysiłków	60	36	3	1	1
Potrzeba bycia „swoim szefem”	71	24	2	4	–
Elastyczny czas pracy	90	9	1	1	–
Poczucie zdolności i talentu do przedsiębiorczości	39	57	3	2	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badanie wskazuje, że decydującymi czynnikami, które wpłynęły na decyzje o podjęciu działalności gospodarczej, są wewnętrzna potrzeba działania (95 wskazań, 94%) oraz potrzeba godziwych zarobków (93 wskazania, 92%). Większość ormiańskich imigrantów wskazywało również na takie czynniki, jak elastyczny czas pracy (90 wskazań, 89,1%), potrzebę samodzielności (81 wskazań, 80,1%). Respondenci w trakcie wywiadów zaznaczali, że prowadzenie własnej działalności gospodarczej jest interesujące same w sobie. Wyniki badań pokazują, że ważnymi czynnikami dla znacznej części ormiańskich imigrantów są takie kwestie, jak potrzeba bycia „własnym szefem” (71 wskazań, 70,3%), ciekawość oraz potrzeba sprawdzenia się w biznesie (po 64 wskazania, 63,4%). Znaczącym czynnikiem wpływającym na decyzje o uruchomieniu własnej działalności gospodarczej był fakt, że większość Ormian prowadzi swój biznes. Czynnikiem ten miał duże znaczenie dla 40 badanych i mały wpływ dla 24. Ponadto według większości ormiańskich imigrantów uwarunkowanie prawne dla przedsiębiorczości w Polsce oraz okoliczności na rynku były sprzyjające w momencie rozpoczęcia działalności gospodarczej. Oczywiście w decyzji o samozatrudnieniu imigrantów ważną rolę odgrywały również takie czynniki, jak uzyskanie prawa do pobytu, nieznamość języka polskiego, brak wiedzy na temat rynku pracy czy brak odpowiednich kwalifikacji do zatrudnienia w polskich firmach.

Podsumowanie

Podsumowując rezultaty badań przedsiębiorczości ormiańskich imigrantów w Polsce, można powiedzieć, że w wyniku kryzysu gospodarczego dużo ludzi z Armenii emigrowało w celu zarobkowym do różnych państw. Część z tych osób wybrała Polskę jako kraj o stosunkowo sprzyjającym klimacie dla obcokrajowców, zwłaszcza biorąc pod uwagę uwarunkowania kulturowe i religijne. Ponadto duży wpływ na decyzję miały czynniki ekonomiczne, brak wymogu posiadania wizy przy wjeździe do Polski oraz pozytywna informacja na temat sprzyjających warunków dla przedsiębiorczości. Impulsem, który wpłynął na rozwój przedsiębiorczości Ormian w Polsce, był wzmożony ruch turystyczny w latach osiemdziesiątych, kiedy zauważono, że w Polsce istnieje stosunkowo duże zapotrzebowanie na różne towary, w tym AGD, urządzenia elektroniczne, narzędzia i urządzenia, które były dostępne w krajach byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR).

Z drugiej strony w Armenii było zapotrzebowanie na towary produkowane w Polsce, takie jak odzież czy cukierki. Po upadku ZSRR proces wymiany znacznie się nasilił, przewożono towary, które łatwo było sprzedać z jednej strony w Polsce, z drugiej w Armenii. Z upływem czasu pozytywna informacja o polskim rynku docierała do coraz większej liczby Ormian, co przyczyniło się do nasilenia procesu migracyjnego. Część Ormian zaczęła zajmować się handlem profesjonalnie, a ich pobyt w Polsce przedłużał się do kilkunastu miesięcy. Według ocen respondentów w latach dziewięćdziesiątych w Polsce przebywała znaczna grupa Ormian, która na początku XXI wieku wyemigrowała do innych państw, bardziej rozwiniętych, część pojechała do Rosji i na Ukrainę, inni wrócili do Armenii.

Z upływem czasu sposób działania Ormian uległ zmianom. Ormianie zaczęli kupować i sprzedawać na miejscu zamiast wracać za towarem do Armenii albo innych krajów byłego ZSRR. Decyzja o rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej zajmowała im kilka lub co najwyżej kilkanaście tygodni. W tym miejscu należałoby przywołać słowa jednego z imigrantów, który podkreślił: „Przyjechaliśmy z już gotową koncepcją działalności na podstawie informacji od znajomych już pracujących w Polsce”. Przyczynami takiego szybkiego rozpoczęcia działalności gospodarczej były pilna potrzeba środków finansowych oraz ograniczone możliwości działalności w nowym kraju, a z drugiej strony wewnętrzna potrzeba działania oraz skłonność i talent do przedsiębiorczości.

Podsumowując, można powiedzieć, że innowacją imigrantów ormiańskich było znalezienie rynku polskiego jako nowego rynku zbytu oraz wprowadzenie na rynek nowych lub poszukiwanych towarów. Na koniec należy zaznaczyć, że we współpracy gospodarczej Polski z Armenią imigranci ormiańscy mogą odgrywać wspomagającą rolę, tym bardziej że poczyniono już pierwsze działania w dziedzinie IT, czego przykładem jest projekt Run IT in Armenia.

Literatura

- Bohdan, J. (1928). *Mons Pius” Ormian lwowskich*. Lwów.
- Drucker, P.F. (2005). *Praktyka zarządzania*. Warszawa: Wydawnictwo MT Biznes.
- Gazeta Prawna.pl (2018). *Polski rynek pracy zalewają cudzoziemcy. O 100 proc. wzrosła liczba zezwoleń na pracę*. Pobrano z: <http://serwisy.gazetaprawna.pl/praca-i-kariera/artykuly/1095417,liczba-zezwolen-na-prace-dla-cudzoziemcow-w-polsce-w-2017-roku.html> (23.07.2018).
- GEM (2012). Global Entrepreneurship Monitoring. GEM 2012 Global Report. Pobrano z: <https://gemconsortium.org/report/gem-2012-global-report> (23.07.2018).
- Hovhannisyán, M.L. (1977). *Urvagtser Lehastani ev Arevmtyan Ukrainayi haykakan gagh-tavayreri patmutyan*. Yerevan.
- Hovhannisyán, P.H. (2009). *Lehastani Haykakan Gaghtavayrery XVI–XVII darerum*.
- Lehatsi, S. (1936). *Ughegrutyun*. Vienna.
- Nowak, D. (2010). Innowacyjność przedsiębiorstw w kooperacji przemysłowej. *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Poznaniu*, 131, 81–96.
- Nowak, D. (2018). Wpływ współpracy na aktywność innowacyjną MŚP. *Studia i Prace WNEiZ US*, 52/2, 255–265.
- Nowak, D., Martirosyan, G. (2017). *Priedprinimatielstwo armian w Polsce – priedwaritielnyje zadaczi*. Wisnik Kamjaniec’-Podils’kogo nacional uniwersitetu im. I. Ogienka. Jekonomiczni nauki. Wipusk 12, u 2 t. za ried. I.W. Jaszcziszynoi. Kamjaniec’-Podilskij: Miedobori 2006.
- OECD (2005). *Oslo Manual. Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data*. OECD and Eurostat, 3rd edition.
- Vandor, P., Franke, N. (2016). Why Are Immigrants More Entrepreneurial? *Harvard Business Review*. October, 27. Pobrano z: <https://hbr.org/2016/10/why-are-immigrants-more-entrepreneurial> (23.07.2018).
- Zakrzewska-Dubasowa, M. (1982). *Ormianie w dawnej Polsce*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie.

THE CHOSEN ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF ARMENIAN’S ENTREPRENEURSHIP IN POLAND

Abstract

Escalation of migration is characteristic for the last decades of the 20th century and beginning of the 21st. One of the main goals of migration is the improvement of livelihood. Armenians are migration-sensitive ethnic group, with a strong tendency to entrepreneurship. The aim of the current study is to describe the innovative approaches of entrepreneurship by

Armenian immigrants in Poland, and to define the factors that affect the decision to migrate and to get engaged in entrepreneurship. Theoretical part of the study includes analysis of scientific literature. The data from structured interviews with 101 Armenian entrepreneurs in Poland were used to construct the empiric part of the study. The obtained data demonstrate that Armenian migrants have relatively high tendency to entrepreneurship, whereas the main reasons for migration are of economic nature. Our study demonstrated that the innovative approach of Armenians immigrants is considering Polish market a new market, and supplying new and demanded products to this market.

Keywords: entrepreneurship, migration, immigrant, innovation, Armenians

JEL codes: L26, J15

Cytowanie

Martirosyan, G. (2019). Wybrane aspekty rozwoju przedsiębiorczości Ormian w Polsce. *Studia i Prace WNEiZ US*, 55, 215–226. DOI: 10.18276/sip.2019.55-19.